PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 537 • 2018

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Izabela Szamrej-Baran
Uniwersytet Szczeciński
e-mail: izabela.szamrej-baran@usz.edu.pl

SYTUACJA EKONOMICZNA I MATERIALNA DZIECI I MŁODYCH DOROSŁYCH W ŚWIETLE BADAŃ EUROSTATU. POLSKA NA TLE UE

ECONOMIC AND MATERIAL SITUATION OF CHILDREN AND YOUNG ADULTS IN THE LIGHT OF EUROSTAT RESEARCH. POLAND AT THE BACKGROUND OF EU

DOI: 10.15611/pn.2018.537.09
JEL Classification: I39, J11

Streszczenie: Ludność UE starzeje się, a odsetek młodych w populacji stale się zmniejsza. W 2017 r. liczba ludności UE wynosiła 511,5 mln osób, z czego jedynie 1/3 to ludzie młodzi (poniżej 30 roku życia). W artykule przedstawiono sytuację ekonomiczną i materialną dzieci i młodych dorosłych w Polsce na tle UE. Przeanalizowano strukturę ludności według wieku, skupiając się na najmłodszej i najstarszej grupie. Z danych wynika, że populacja UE starzeje się w szybkim tempie. W Polsce również widać niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej. Zbadano też sytuację rodzinną w Polsce i Europie, w tym np. strukturę według liczby posiadanych dzieci oraz wiek uniezależnienia się od rodziców. Z obszaru deprywacji materialnej przebadano takie wskaźniki, jak zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz pokazano dane mówiące o wpływie wykształcenia rodziców na zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym dzieci. Te ostatnie dane pokazują, że im niższe wykształcenie rodziców, tym większe prawdopodobieństwo, że ich dzieci będą ubogie.

Słowa kluczowe: ubóstwo i wykluczenie społeczne, deprywacja materialna, dzieci i młodzi dorośli (0-29 lat), starzenie się społeczeństwa, Eurostat.

Summary: The EU population is ageing and the proportion of young people in the population is steadily declining. In 2017, the EU population was 511.5 million people, of which only 1/3 were young people (under 30 years of age). The article presents an analysis of the economic and material situation of children and young adults in Poland against the background of the EU. The structure of the population by age is analysed, focusing on the youngest and the oldest group. Statistical data show that the EU population is ageing at a fast pace. Poland also shows unfavourable changes in the demographic structure. The family situation in Poland and Europe was also examined, including e.g. the structure according to the number of children and the age at which young Europeans became independent of their parents. In the area of material deprivation, indicators such as the at-risk-of-poverty and social exclusion rate,

together with its sub-indicators, as well as data on the impact of parents' education on the risk of poverty or social exclusion of children were examined. The latter figures show that the lower the education of parents, the more likely their children will be poor.

Keywords: poverty and social exclusion, material deprivation, children and young adults (0-29 years), population aging, Eurostat.

1. Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie wybranych zagadnień, takich jak: sytuacja rodzinna, sytuacja materialna, ubóstwo, wykształcenie rodziców, które istotnie wpływają na sytuację dzieci i młodych dorosłych w Unii Europejskiej i w Polsce. Składa się on z trzech głównych części. W pierwszej krótko opisano tło demograficzne, w drugiej – sytuację rodzinną, a w trzeciej – sytuację ekonomiczną i warunki życia dzieci i młodych dorosłych. O ubóstwie dzieci pisali m.in. [Tarkowska 2011; Warzywoda-Kruszyńska 2001; 2008; Pokrzywa 2014; Wójcik 2017]. W ramach Eurostatu powstają również raporty dotyczące tego obszaru [*Being young* 2015]. W niniejszym artykule oparto się w całości na badaniach Eurostatu dotyczących sytuacji demograficznej w UE, siły roboczej (LFS) oraz dochodów i warunków życia (EU-SILC). Pomiędzy tymi bazami danych występuje niejednoznaczność, a mianowicie nie zawsze podział na grupy wieku jest taki sam, dlatego też w pierwszej części pracy do dzieci zaliczamy osoby w wieku 0-14 lat, a młodzi dorośli są w wieku 15-29 lat, a w następnych częściach te grupy są nieco inne. Przy analizie sytuacji ekonomicznej i materialnej nie zawsze zasadne było odnoszenie się do obu grup (dzieci i młodych dorosłych), dlatego też wybrane aspekty prezentowano tylko odnośnie do dzieci, a inne tylko w odniesieniu do młodych dorosłych. Większość danych dotyczy tylko Polski i średniej dla UE-28, jednak w niektórych przypadkach analizę rozciągnięto na wszystkie kraje UE.

2. Tło demograficzne

Ludność Unii Europejskiej starzeje się, a odsetek dzieci (0-14 lat) i młodych dorosłych (15-29 lat) w populacji stale się zmniejsza. W 2017 r. liczba ludności UE wynosiła 511,5 mln osób, z czego jedynie 1/3 to ludzie młodzi (poniżej 30. roku życia), a niemal co dziesiąty Europejczyk jest w wieku powyżej 75 lat. Na przestrzeni 20 lat liczba osób w tym wieku wzrosła o ponad połowę, a tych w wieku powyżej 85. roku życia – niemal dwukrotnie. W strukturze według wieku starsi Europejczycy zajmują coraz więcej miejsca, a ich udział wzrósł niemal o 4 p.p. w 2017 r. w stosunku do 1997 r.

Podczas gdy liczba starszej ludności zwiększa się, liczebność najmłodszych grup wiekowych spada. Liczba dzieci w krajach UE zmniejszyła się z 85,5 mln w 1997 r. do 79,7 mln w 2017 r., a odsetek w tym czasie spadł o ponad 2 p.p.: z 17,9% do

15,6%. Liczba młodych dorosłych w 2017 r. była niemal o 9 mln większa niż liczba dzieci (w 1997 r. różnica ta wynosiła 17 mln osób). W 2017 r. w porównaniu z 1997 r. liczba młodych dorosłych zmniejszyła się o ponad 14 mln osób, a jej udział w populacji spadł o 4 p.p. – z 21% do 17%. Oznacza to, że z łączonej grupy wiekowej 0-29 lat na przestrzeni 20 lat ubyło 20 mln Europejczyków, a ich udział w populacji spadł z niemal 40% w 1997 r., przez 35% w 2007 r. do niecałych 33% w 2017 r., z czego 15,6% to dzieci, a 17,2% to młodzi dorośli.

W Polsce sytuacja demograficzna była podobna, różniła się jednak tempem zmian. W 1997 r. udział dzieci wynosił niemal 22%, czyli był o ponad 4 p.p. wyższy niż analogiczny odsetek w UE, natomiast 10 lat później obydwa odsetki kształtowały się na podobnym poziomie, bliskim 16%. W 2017 r. odsetek dzieci w Polsce spadł niemal do 15%, a w UE do 15,6%. Udział młodych dorosłych w Polsce wyniósł w 1997 r. niemal 23%, a w UE 21%. W 2007 r. odsetek ten wzrósł do ponad 24%, podczas gdy w UE spadł do 19%. Największy spadek tego odsetka miał miejsce w Polsce pomiędzy latami 2007 i 2017 – z poziomu 24,1% do 18,2%, czyli o niemal 6 p.p. W UE w tym okresie udział młodych dorosłych spadł o 2 p.p. i zatrzymał się na poziomie 17,2% w 2017 r.

2.1. Sytuacja rodzinna

Według danych Eurostatu w UE-28 w 2016 r. mniej niż trzy gospodarstwa domowe na każde 10 miało dzieci (29,8%; rys. 1). Co piąte gospodarstwo domowe składało się z par z dziećmi, a samotne osoby dorosłe z dziećmi na wychowaniu stanowiły 4,4% wszystkich gospodarstw domowych w UE. Inne rodzaje gospodarstw domowych z dziećmi, np. wielopokoleniowe gospodarstwa domowe, stanowiły 5,4% wszystkich gospodarstw domowych.

Aby prześledzić rozwój sytuacji rodzinnej w czasie, możemy cofnąć się do roku 2009. Z rysunku 1 wynika, że udział gospodarstw domowych z dziećmi w UE-28 spadł o ok. 2 p.p. w ciągu zaledwie 7 lat (z 31,8% w 2009 r.). Udział samotnych dorosłych z dziećmi był niewiele wyższy w 2016 r. niż w 2009 r. (wzrost z 4,2% w 2009 r. do 4,4% w 2016 r.). Pary z dziećmi stały się nieco rzadsze (z 21,3% do 20,1%), a inne rodzaje gospodarstw domowych z dziećmi znacznie rzadsze (z 6,3% do 5,4%). Największe zmiany w tym okresie dotyczą udziału bezdzietnych osób dorosłych, który w UE wzrósł z 30,6% do 33,1%. Odsetek bezdzietnych par pozostał na podobnym poziomie (z 24,8% w 2009 r. do 24,9% w 2016 r.), podczas gdy odsetek innych rodzajów gospodarstw bez dzieci spadł z 12,9% do 12,2%.

W Polsce natomiast odsetek gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu był większy niż w UE (rys. 1) i wynosił 38% w 2016 r., a w 2009 r. 42,5%. Niemal co czwarte gospodarstwo (23,7%) w 2016 r. to para z dziećmi (w 2009 r. było ich dokładnie 25%), samotni rodzice stanowili niewielki odsetek: 3,7% (3,6% w 2009 r.), a innych rodzajów gospodarstw było więcej niż w UE, bo prawie 11% (w 2009 r. niemal 14%) ogółu gospodarstw domowych. Zwiększył się udział bezdzietnych gospodarstw domowych: z 57,5% w 2009 r. do 62% w 2016 r.

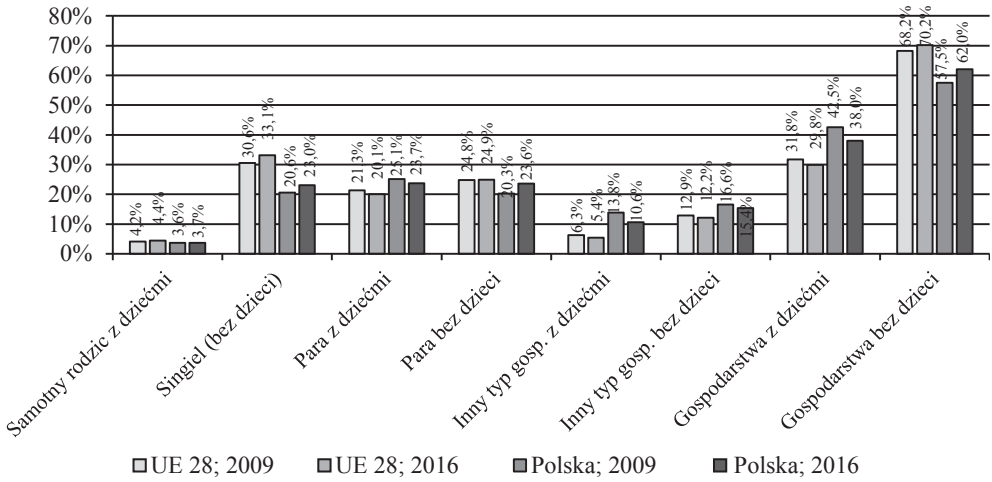

Rys. 1. Struktura gospodarstw domowych w UE i Polsce w latach 2009 i 2016

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Kolejnym ważnym zagadnieniem związanym z sytuacją rodzinną młodych dorosłych jest uniezależnienie się od rodziców i przejście do dorosłości. Droga do pełnej niezależności jest trudna i stawia przed młodymi wiele wyzwań, które mogą przyspieszyć lub opóźnić opuszczenie domu rodziców. Na opuszczenie domu rodzinnego mają wpływ między innymi: warunki na rynku pracy, koszty mieszkania i ogólnie koszty utrzymania. Z danych zamieszczonych na rysunku 2 wynika, że w 2016 r. średnio w całej UE-28 młodzi ludzie nie opuszczali domu rodzinnego aż do wieku 27,1 lat dla mężczyzn i 25,1 lat dla kobiet (średnio 26,1). W latach 2006--2016 nastąpił nieznaczny spadek średniego wieku, w którym młodzi ludzie opuszczali dom rodzinny: o 0,5 roku dla mężczyzn i zaledwie 0,1 lat dla kobiet.

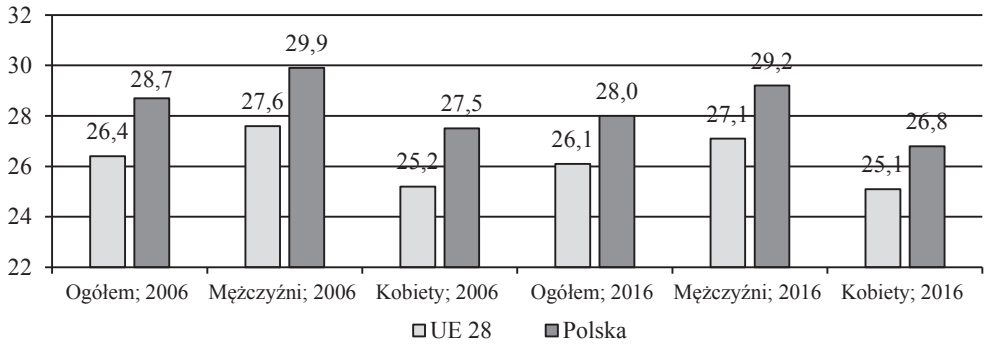

Rys. 2. Średni wiek opuszczania domu rodzinnego w latach 2006 i 2016 w UE i w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W Polsce wartości te były znacznie wyższe od średniej UE i wynosiły w 2016 r. dla mężczyzn 29,2 lat, a dla kobiet 26,8 lat. W porównaniu z 2006 r. również zanotowano spadek średniego wieku opuszczania domu rodzinnego: o 0,7 roku zarówno w przypadku mężczyzn, jak i kobiet.

Na rysunku 2 widzimy także inną zależność, a mianowicie młodzi mężczyźni opuszczają dom rodzinny przeciętnie później niż młode kobiety. I jest to prawidłowość widoczna wśród wszystkich państw członkowskich UE: różnice wynoszą od 0,2 roku w Szwecji, 0,6 roku w Dani i Luksemburgu, 2,4 roku w Polsce, 4,5-4,7 roku w Rumunii i Bułgarii, a średnia różnica w UE-28 wynosi 2 lata.

3. Sytuacja ekonomiczna i warunki życia

Gospodarstwa domowe z dziećmi są zwykle w gorszej sytuacji finansowej w porównaniu z gospodarstwami domowymi bez dzieci, ponieważ te pierwsze ponoszą większe wydatki związane z kosztami wychowywania dzieci. Liczba dzieci w rodzinie bezpośrednio wpływa na ryzyko ubóstwa monetarnego, ponieważ każde dziecko w rodzinie zwiększa jej wielkość, a co za tym idzie: zmniejsza średni dochód na członka rodziny.

W 2016 r. 118 mln osób w UE-28 było zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; liczba ta obejmowała 25 mln dzieci poniżej 18. roku życia, co stanowiło więcej niż jedną piątą (21,2%) całkowitej liczby osób w UE-28 zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

Na rysunkach 3 i 4 przedstawiono wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE[1]) w UE-28 i Polsce w latach 2006-2016, w podziale na wiek i dla całej populacji. Wskaźnik AROPE jest głównym wskaźnikiem monitorującym realizację Strategii Europa 2020 w tym obszarze. Definiowany jest jako odsetek ludności, która jest zagrożona co najmniej jednym z następujących trzech ryzyk: a) ubóstwa, co oznacza życie poniżej progu ubóstwa[2]; b) poważnej deprywacji materialnej[3]; c) życia w gospodarstwie domowym o niskiej intensywności pracy[4].

---

[1] AROPE – *at risk of poverty and social exclusion*.

[2] Zagrożone ubóstwem są osoby mieszkające w gospodarstwach domowych o dochodzie do dyspozycji poniżej pewnego progu. W UE ten próg definiuje się jako 60% krajowej mediany ekwiwalentnego dochodu do dyspozycji (po transferach socjalnych).

[3] Poważna deprywacja materialna dotyczy osób, których warunki życia są ograniczone przez brak zasobów. Doświadczają oni co najmniej 4 z 9 elementów deprywacji: niezdolność do poniesienia kosztów: 1) opłat czynszu/hipoteki lub rachunków za media na czas, 2) ogrzewania domu stosownie do potrzeb, 3) nieoczekiwanego wydatku, 4) spożywania mięsa, ryb lub odpowiednika białka co drugi dzień, 5) tygodniowego urlopu poza domem oraz posiadania dóbr trwałego użytku: 6) samochodu, 7) pralki, 8) kolorowego telewizora, 9) telefonu.

[4] Osoby żyjące w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy to osoby w wieku 0-59 lat żyjące w gospodarstwach domowych, w których dorośli w wieku 18-59 lat w poprzednim roku pracowali średnio poniżej 20% całkowitego potencjału zawodowego.

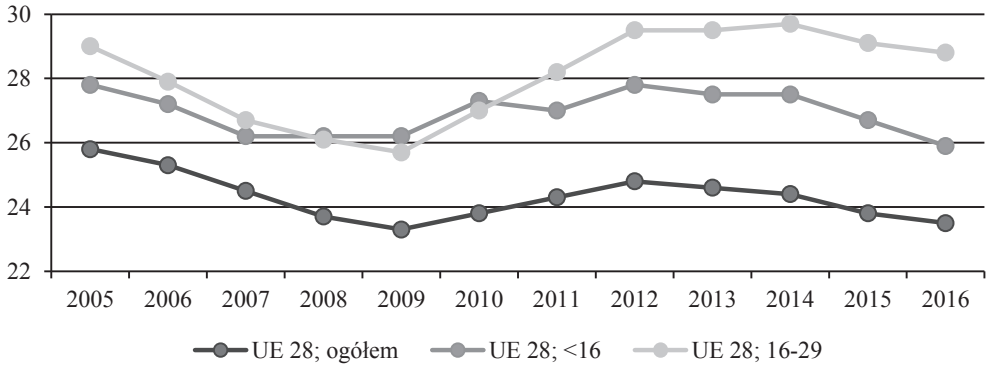

Rys. 3. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE-28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Analizując dane z rysunków 3 i 4, można zaobserwować w UE i w Polsce spadek ryzyka ubóstwa lub wykluczenia społecznego do czasu światowego kryzysu finansowego i gospodarczego. W Polsce (rys. 4) spadek ten był znaczniejszy niż w UE-28 – z poziomu ponad 45% w 2005 r. do niecałych 28% w 2009 r. (dla całej populacji). W następnym roku wskaźnik AROPE utrzymał się na tym samym poziomie, a od 2011 r. nadal spadał, jednakże tempo spadku było mniejsze niż w czasach przed kryzysem.

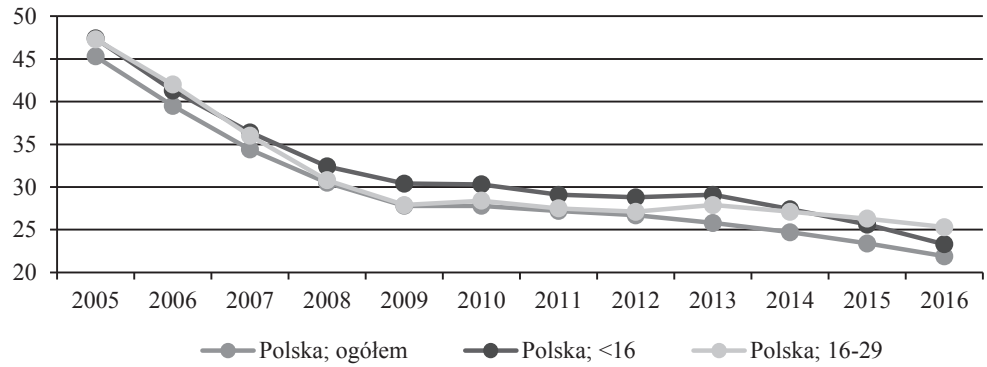

Rys. 4. Odsetek osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W całej UE (rys. 3) spadek wskaźnika AROPE następował do 2009 r.: z poziomu 26% w 2005 r. (dla całej populacji i dla młodych dorosłych), jednak później jego wartość wzrosła. Dotyczyło to całej populacji, a w szczególności dzieci – luka między ryzykiem ubóstwa lub wykluczenia społecznego dla dzieci i dla całej populacji

była największa po kryzysie – osiągnęła w 2010 r. 3,5 p.p. Do 2012 r. wskaźnik ten rósł, osiągając w tym roku maksimum – niemal co trzecie dziecko mieszkające w krajach UE-28 (28,0%) było wtedy zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Z tego ostatniego punktu badany odsetek dzieci spadał do 2016 r. do poziomu ok. 26%. Dla porównania w 2016 r. 23,5% populacji UE-28 było zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Jeszcze wyższe wartości osiągał wskaźnik AROPE dla młodych dorosłych w wieku 16-29 lat. Po kryzysie wzrósł znacząco i po 2012 r. nadal rósł, by w 2014 r. osiągnąć wartość zbliżoną do 30%, a następnie spadł do ok. 29% w 2016 r.

Analizując dane dla Polski, widać pewne różnice w porównaniu z UE. Po pierwsze, luka pomiędzy współczynnikami AROPE dla dzieci, młodych dorosłych i całej populacji nie była tak duża i wynosiła w 2016 r. 1,4 p.p dla dzieci (największa w 2013 r. 3,3 p.p.) i 3,4 p.p. dla młodych dorosłych (maksimum w 2016 r.) w porównaniu ze wskaźnikiem dla całej populacji. Po drugie, wartości po 2012 r. w Polsce kształtują się na niższym poziomie niż w UE-28. W Polsce, tak jak w UE-28, dzieci i młodzi dorośli są częściej zagrożeni ubóstwem lub wykluczeniem społecznym niż ludność ogółem.

Z danych prezentowanych przez Eurostat wynika, że spośród 25 mln dzieci w UE-28 (26,4% dzieci, w Polsce 1,6 mln – 24,2%), które w 2016 r. były zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ok. 9,3 mln (10% dzieci, w Polsce 444 tys. – 6,5%) doświadczało jednocześnie więcej niż jednego z trzech ryzyk wymienionych na początku tej części artykułu. Wśród nich 2,6 mln (2,8%, w Polsce 2,6%) było zagrożonych ubóstwem i poważną deprywacją materialną, 3,8 mln (4,1%, w Polsce 2,7%) było zagrożonych ubóstwem i żyło w gospodarstwach domowych o niskiej intensywności pracy, 0,5 mln (0,6%, w Polsce 0,1%) było zagrożonych deprywacją i żyło w gospodarstwie domowym o niskiej intensywności pracy, podczas gdy 2,3 mln zostało dotkniętych przez wszystkie trzy ryzyka[5]. W związku z tym odsetek dzieci w UE-28, które doświadczały wszystkich trzech wymiarów ubóstwa i warunków wykluczenia społecznego, wyniósł 2,5% w 2016 r. i ponownie był wyższy niż odpowiednia średnia dla całej populacji (1,7%). W Polsce odsetek dzieci, które doświadczały wszystkich trzech wymiarów ubóstwa i warunków wykluczenia społecznego, wyniósł 1,1% i był nieznacznie wyższy niż odpowiednia średnia dla całej populacji (1,2%).

Na rysunkach 5 i 6 przedstawiono zmiany w czasie dotyczące odsetka dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Polsce. Pierwszy z nich dotyczy sytuacji dzieci niedoświadczających ciężkiej deprywacji materialnej, a drugi – dzieci, które dotyka deprywacja materialna (wyłącznie lub razem z jednym lub dwoma pozostałymi ryzykami). Z tych danych wynika, że najczęściej występującą formą ubóstwa lub wykluczenia społecznego w Polsce wśród dzieci jest ubóstwo monetarne. Odsetek

[5] Oznacza to, że osoby te były zagrożone ubóstwem, żyły w sytuacji ciężkiej deprywacji materialnej i w gospodarstwie domowym o niskiej intensywności pracy.

polskich dzieci dotkniętych jakąkolwiek formą ubóstwa monetarnego w 2016 r. wynosił 21,1%, co oznacza, że doświadcza go więcej niż jedno na pięć dzieci. Było to więcej niż odsetek całej populacji Polski dotkniętej dowolną formą ubóstwa pieniężnego (17,3%). Analogiczne odsetki dla dzieci i całej populacji UE były identyczne.

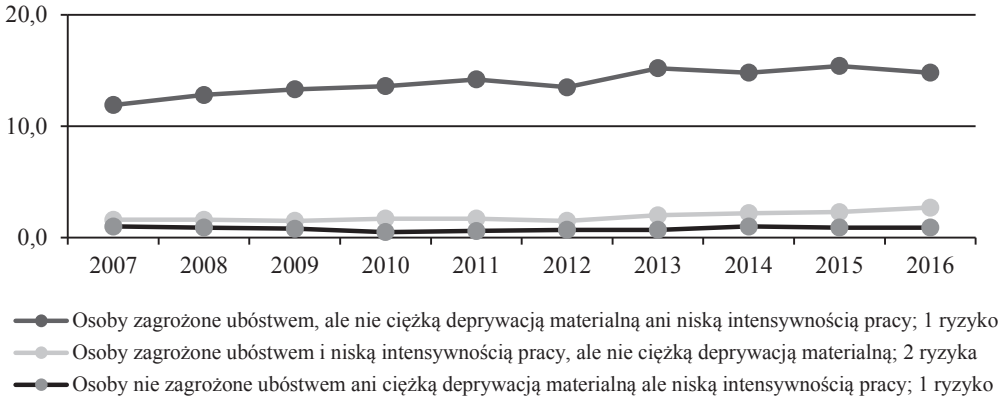

Rys. 5. Odsetek dzieci w wieku 0-17 lat zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (tylko 2 wymiary, bez deprywacji materialnej) w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

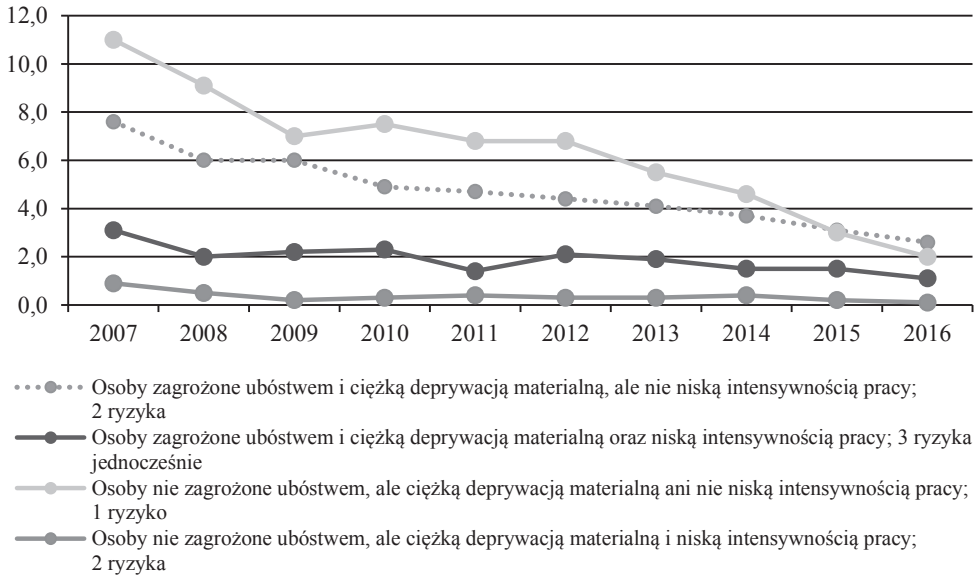

Rys. 6. Odsetek dzieci w wieku 0-17 lat zagrożonych ciężką deprywacją materialną (wyłącznie lub z pozostałymi 2 wymiarami ubóstwa lub wykluczenia społecznego) w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Kolejnym ciekawym zagadnieniem, które jest na bieżąco monitorowane przez Eurostat, jest wpływ wykształcenia rodziców na zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym ich dzieci. Jak można się spodziewać, z danych wynika, że dzieci, których rodzice mieli wyższy poziom wykształcenia, były narażone na mniejsze ryzyko ubóstwa lub wykluczenia społecznego, co pokazano na rysunku 7., na którym przedstawiono odsetki dzieci zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym według poziomu wykształcenia rodziców (zgodnie z klasyfikacją ISCED[6]). Niskie wykształcenie rodziców ma również wpływ na dziedziczenie ubóstwa lub wykluczenia społecznego, o czym pisały [Tarkowska 2002; 2007] oraz [Warzywoda-Kruszyńska 2010; 2011].

Rys. 7. Odsetek dzieci w wieku 0-17 lat zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, według najwyższego poziomu wykształcenia rodziców w 2016 r. w krajach UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W UE-28 w 2016 r. niemal dwoje na troje dzieci (63,7%), których rodzice osiągnęli nie więcej niż poziom gimnazjum (0-2 ISCED), było zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (rys. 7). Ta grupa dzieci była dwukrotnie częściej narażona na to ryzyko niż dzieci, których rodzice mieli wykształcenie średnie drugiego stopnia i policealne (30,6%). Najniższe ryzyko występowało wśród dzieci, których rodzice mieli wykształcenie wyższe (10,3%), było ono ponad 6 razy niższe niż dla pierwszej grupy i 3-krotnie niższe niż w grupie drugiej. Schemat ten powtórzył w każdym z państw członkowskich UE, również w Polsce.

[6] Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia (International Standard Classification of Education, ISCED) została opracowana przez UNESCO na początku lat 70. XX w., aby służyła „jako narzędzie wygodne do gromadzenia i opracowywania oraz prezentowania statystyki w zakresie edukacji zarówno w poszczególnych krajach, jak i na arenie międzynarodowej" [Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia ISCED].

4. Zakończenie

Populacja UE i Polski starzeje się. Wskazują na to zarówno malejące odsetki dzieci i młodych dorosłych, jak i rosnące udziały osób w starszym wieku (65+, 75+, 85+) w strukturze ludności według wieku. Co trzeci Europejczyk (także Polak) jest w wieku 0-29 lat, a co 10 ma powyżej 75 lat (dla Polski niemal co 14). Najwięcej dzieci jest w Irlandii, najmniej m.in. w Niemczech. Ponadto odsetek gospodarstw domowych z dziećmi na utrzymaniu zmniejsza się zarówno w Polsce, jak i w UE. Występują duże różnice w składzie gospodarstw domowych między państwami członkowskimi UE. Usamodzielnienie młodych ludzi następuje dosyć późno – w 2016 r. średnia dla UE-28 wynosiła 27,1 lat dla mężczyzn i 25,1 lat dla kobiet. W Polsce wartości te były znacznie wyższe od średniej UE: dla mężczyzn 29,2 lat, dla kobiet 26,8 lat.

Ważnym zagadnieniem jest sytuacja ekonomiczna i materialna, zwłaszcza dzieci, gdyż dzieci, które dorastają w ubóstwie, częściej cierpią z powodu wykluczenia społecznego i doświadczają innych negatywnych skutków tego zjawiska, np. deprywacji materialnej. Nie są też w stanie w pełni wykorzystać posiadanego potencjału. Przerwanie tego niekorzystnego stanu w pierwszych latach życia dziecka może potencjalnie zmniejszyć ryzyko ubóstwa lub wykluczenia społecznego w dorosłości. Politycy i ekonomiści zgadzają się, że dzieci powinny wychowywać się w rodzinach dysponujących wystarczającymi zasobami ekonomicznymi, aby zaspokoić swoje podstawowe potrzeby. Im szerszy dostęp dzieci do edukacji wczesnoszkolnej i rekreacyjnej, aktywności sportowej i kulturalnej, tym ich przyszłość jest lepsza. Jednak częsty brak odpowiednich środków finansowych na realizację tego zadania znacznie utrudnia jego wykonanie, a tym samym walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, mimo że zmniejszenie jego rozmiarów może przynieść korzyści nie tylko zainteresowanym osobom, lecz także całemu społeczeństwu.

Tymczasem zarówno w UE, jak i w Polsce w 2016 r. ryzyko ubóstwa lub wykluczenia społecznego jest częstsze wśród dzieci i młodych dorosłych niż w populacji jako całości. Co czwarte (25,9%) unijne dziecko poniżej 16. roku życia jest zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W przypadku osób poniżej 18. roku życia wskaźnik rośnie do 26,4%. W Polsce natomiast jest niższy i wynosi odpowiednio 23,3% i 24,3%. Dzieci w UE stanowiły więcej niż jedną piątą osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w Polsce dokładnie jedną piątą – 20%). Szczególnym zagrożeniem dla dzieci jest ubóstwo monetarne, które jest najczęściej występującą formą ubóstwa lub wykluczenia społecznego wśród dzieci w Polsce i UE.

Na ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród dzieci wpływa poziom wykształcenia ich rodziców. Rodzice z niższym wykształceniem biorą udział w międzypokoleniowej transmisji ubóstwa, co oznacza, że ubóstwo może być dziedziczone – przekazywane z pokolenia na pokolenie. Aby przerwać ten krąg, należy dążyć do wzrostu poziomu wykształcenia wśród dzieci, licząc, że wraz z nim wzrośnie świadomość społeczna istotności tego zagadnienia w kolejnej generacji. To zadanie dla państwa.

Literatura

Being young in Europe today, 2015 edition, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015.

Eurostat, bazy danych: Badanie Siły Roboczej LFS [lfst_hhnhtych], Demografia [yth_demo_030] [demo_r_pjangroup] [demo_pjangroup], Europejskie Badanie Dochodów i Warunków Życia Ludności, EU-SILC [ilc_peps60] [ilc_pees01] [ilc_peps01] [ilc_lvps08].

Międzynarodowa Standardowa Klasyfikacja Kształcenia ISCED, http://europass.org.pl/wp-content/uploads/2014/04/Mi%C4%99dzynarodowa-Standardowa-Klasyfikacja-Kszta%C5%82cenia-ISCED.pdf. (18.04.2018).

Pokrzywa M., 2014*, Zagrożenie wykluczeniem społecznym dzieci i młodzieży z rodzin ubogich w województwie podkarpackim*, Acta Universitatis Lodziensis, Folia Sociologica, nr 49, s. 163.

Tarkowska E., 2002, *Czy dziedziczenie biedy? Bariery i szanse edukacyjne młodzieży wiejskiej z gminy Kościelec*, [w:] Korzeniewska K., Tarkowska E. (red.), *Lata tłuste, lata chude… Spojrzenia na biedę w społecznościach lokalnych*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa, s. 161-185.

Tarkowska E., 2007, *Dziedziczenie biedy i wychodzenie z biedy w rodzinach byłych pracowników PGR-ów*, [w:] Tarkowska E. (red.), *Ubóstwo i wykluczenie społeczne młodzieży*, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, s. 108-146.

Tarkowska E., 2011, *Ubóstwo dzieci w Polsce*, [w:] Szarfenberg R. (red.), *Polski Raport Social Watch 2010. Ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce. Raport krajowy Polskiej Koalicji Social Watch i Polskiego Komitetu European Anti-Poverty Network*, Kampania Przeciw Homofobii, Warszawa.

Warzywoda-Kruszyńska W., 2001, *Dorastać w biedzie – obrazy z życia różnych pokoleń łodzian*, [w:] Warzywoda-Kruszyńska W. (red.), *(Żyć) Na marginesie wielkiego miasta*, Instytut Socjologii UŁ, Łódź, s. 67-81.

Warzywoda-Kruszyńska W., 2008, *Dzieci żyjące w biedzie – dzieci krzywdzone*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka, nr 2 (23), s. 26-37.

Warzywoda-Kruszyńska W., 2010, *Od badań nad biedą do badań nad procesem dziedziczenia biedy – łódzka szkoła badan nad bieda i pomocą społeczną i jej rezultaty*, Praca Socjalna, nr specjalny, Instytut Rozwoju Służb Społecznych, Warszawa, s. 5-20.

Warzywoda-Kruszyńska W., 2011, *Badania nad ekologią i dziedziczeniem biedy w wielkim mieście*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.

Wójcik S., 2017, *Ubóstwo dzieci*, Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka, nr 16 (1).